

V. I. Lytkin 1895—1981

Professori, filologiatieteiden tohtori Vasili Iljitš Lytkin kuoli Moskovassa 27. elokuuta viime vuonna 85 vuoden ikäisenä. Hän oli neuvostofennougristiikan nestor, tiedemies, runoilija, patriootti ja komien kansallinen suurmies.

Lytkinin elämäntarina on ainutlaatuisen mutta — kuten on sanottu — jossakin mielessä tyyppinen sille osalle Neuvostoliiton sivistyneistöä, joka aloitti luovan toimintansa heti lokakuun vallankumousta seuranneina vuosina.

Vasili Iljitš syntyi 28. joulukuuta 1895 pienessä kylässä silloisen Uštšysol'skin, nykyisen Komin tasavallan pääkaupungin Syktyvkarin, lähellä luku- ja kirjoitustaidottoman talonpojan perheeseen. Hän menetti isänsä kaksivuotiaana. Kovaan

työhön oli totuttava pienestä pitäen: 6-vuotiaana hän äesti, 7-vuotiaana haravoi niityllä ja 9-vuotiaana niitti aikuisten rinnalla.

Käytyään kansakoulua Lytkin tiedonjanoisena ja teräväpäisenä halusi oppia lisää, ja hänen onnistuikin päästä opettajaseminaariin. Opettajan ammatissa hän kuitenkin ehti toimia vain pari lyhyttä jaksoa. Maailemansota, vallankumous ja sisällissota tempasivat hänet pyörteisiinsä. Uusi yhteiskuntajärjestys teki hänelle mahdolliseksi kirjoittautua Moskovan yliopistoon v. 1922. Siellä hän opiskeli venäjää ja suomalais-ugrilaisia kieliä. Tieteellinen ura alkoi kiehtoa häntä yhä enemmän, ja koska hänellä ilmeni myös vahvoja taipumuksia alalle, hän pääsi aspirantiksi v. 1926. Samana vuonna hän lähti pitkälle opintomatalle Suomen, Unkarin ja Saksan fennougristiikan keskuksiin, joissa hän saattoi avartaa näköalojaan sellaisten opettajien johdolla kuin Yrjö Wichmann, Y. H. Toivonen, József Szinnyei ja Zoltán Gombocz. Budapestin yliopistossa hän väitteli tohtoriksi jo v. 1927 aiheenaan eräät permiläisten kielten nomininjohtimet.

Kotona Lytkiniä odotti vaiheikas akateeminen ura. Hän toimi dosenttina ja professorina mm. Syktyvkarin, Orenburgin ja Rjazanin korkeakouluissa, kunnes hän v. 1959 tuli Moskovaan Neuvostoliiton tiedeakatemian kielitieteen instituutin palvelukseen. Siellä hän toimi pitkän aikaa mm. fennougristiikan jaoksen johtajana.

Lytkinin elämäntyö ylittää poikkeuksellisiin mittoihin määrällisesti, laadullisesti ja ajallisesti. Yli puoli vuosisataa kestäneen tieteellisen uran aikana hänen kädestään lähti kolmisensataa julkaisua kielitieteen eri aloilta. Muinaissyrtäänä, syrtäänin murteita ja äännehistoriaa koskevilla tutkimuksillaan sekä sanakirjoillaan hän kohosi kansainvälisen fennougristiikan arvostetuimpaan kärkijoukkoon. Uraauurtava on hänen monografiansa »Drevneperskij jazyk» (1952), joka edelleenkin on välttämättömän käsikirja ja johdatus jokaiselle, joka aikoo perehtyä muinaissyrtäänin ongelmiin. Lytkinin töistä permiläisten kielten murteen tutkimuksen alalla mainittakoon v. 1955 ilmestynyt krestomatia »Dialektologičeskaja hrestomatija po permskim jazynam», selkeä yleisesitys syrtäänin ja votjakin murteista, sekä perusteellinen selvitys itäpermjakin eli Jazvan murteesta »Komi-jazvinskij dialekt» vuodelta 1961. Merkittävä lisä ei ainoastaan permiläisten kielten äännehistoriaan vaan myös tuolloin kuumana käyneeseen keskusteluun suomalais-ugrilaisen kielten vokaaliston historiasta oli Lytkinin monografia »Istoričeskaja vokalizm permskih jazikov», joka ilmestyi v. 1964. Lytkin oli päätoimittajana v. 1961 valmistuneessa yli 900-sivuisessa suursanakirjassa »Komi-russkij slovar», ja v. 1970 hän julkaisi yhdessä J. S. Guljajevin kanssa etymologisen sanakirjan »Kratkij etimologičeskij slovar komi jazyka». Esimerkkinä Lytkinin pitkään jatkuneesta työkyvystä voi mainita, että hän vielä 80 vuotta täytettyään oli vastaavana toimittajana kolmiosaisen käsikirjan »Osnovy finno-ugorskogo jazykoznanija» julkaisutyössä ja kirjoitti itse siihen eräitä jaksoja, mm. yli satasivuisen vertailevan äänneopin.

Tuskin syyllistyy liioitteluun, jos nimitetään viimeksi kuluneita vuosikymmeniä neuvostofennougristiikassa ja etenkin sikäläisessä permiläisten kielten tutkimuksessa Lytkinin aikakaudeksi. Hän oli aloitteen tekijänä, johtajana ja toteuttajana lukuisissa hankkeissa, ja hänen ohjauksessaan valmistui kolmisenkymmentä väitöskirjaa.

Erällä fennougristiikan aloilla hänen omat työnsä kuuluvat useimmiten siteerattuihin.

Tiede täytti kuitenkin vain osan Lytkinin elämää. Voisi kirjoittaa pitkään hänen toiminnastaan komin kirjakielen kehittäjänä sekä komin kielen ja kominkielisen kouluopetuksen edistäjänä. Ja oman kansansa keskuudessa hänet tunnetaan ennen kaikkea runoilijana. Lapsuudenkodissaan hän sai nimen Il'ja-Vaš, ja tällä nimellä hän julkaisi parikymmentä runokokoelmaa, minkä lisäksi hänen runojaan on ilmestynyt vuodesta 1918 alkaen syrtääninkielisissä sanoma- ja aikakauslehdissä sekä antologioissa. Il'ja-Vašin repertoari vaihtelee herkästä luonnonlyriikasta vakavaan patrioottisesti sävyttyneeseen epiikkaan, herttaisista lastenrunoista pistävään satiiriin.

Suomessa Lytkin opittiin tuntemaan jo Helsingin-oleskelunsa aikana v. 1926, jolloin hän piti mm. Suomalais-ugrilaisen Seuran kokouksissa kaksi esitelmää: helmikuussa »suomalais-ugrilaisen tieteen alalla Venäjällä viime aikoina suoritetusta työstä» ja marraskuussa »syrtäänin ja venäjän lainasuhteiden iästä». Samana vuonna hän tuli seuran avustajajäseneksi, v. 1955 ulkojäseneksi, ja v. 1969 hänet kutsuttiin kunniajäseneksi. Viimeksi mainittuna vuonna Suomalainen Tiedeakatemia kutsui hänet ulkomaiseksi jäsenekseen. Virittäjän lukijoille Lytkin tuli tutuksi eräistä tässä lehdessä julkaisemistaan artikkeleista, jotka koskettelivat etupäässä sanahistoriaa.

Työtoveriensa ja oppilaidensa keskuudessa Lytkin saavutti luonnollisen auktoriteettiaseman, jota hänen vaatimaton mutta monin tavoin charmikas olemuksensa vain korosti. Hänen viisaat puheensa, eloiset liikkeensä, leikkisä pilkahdus silmälasien takaa ovat tuoreessa muistissa, samoin hänen lämmin inhimillisyytensä ja optimistinen elämänuskonsa, joka kesti raskaissakin koettelemuksissa. Hänen luovan työnsä tulokset ovat pysyvä muistomerkki jälkipolville.

MIKKO KORHONEN